

Plukovník v zál. Ing. Zdeněk Řezáč

Německý Schlieffenův plán z roku 1914

Po svém sjednocení v roce 1871 bylo Německo politicky, vojensky i ekonomicky zřejmě nejzdatnějším evropským státem. Jeho všestranný rozmach a vzrůstající vliv snadno vzbuzovaly vidiny jeho představitelů, které na počátku 20. století byly spatřovány v dosažení hegemonního postavení v Evropě a tím i na celém světě. V polovině 19. století bylo dlouho zaměstnáváno svými středoevropskými problémy, a tak na rozdíl od Velké Británie a Francie získalo pouze bezvýznamné koloniální državy. Určujícím činitelem jeho politiky byl kancléř Otto von Bismarck (1815 - 1898), státník machiavellistického typu, setrvávající ve svém úřadě již od konce pruských dob, v letech 1862 - 1890.

Po předchozím zahrávání si s myšlenkou nové války s Rakousko-Uherskem začátkem sedmdesátých let, která měla s konečnou platností vyřešit úplné sjednocení Německa připojením některých rakouských území, byla po Bismarckově vetu německá pozornost již trvale zaměřena proti Francii. Tato Francie, Pruskem poražená v letech 1870 - 1871, se ze své katastrofy záhy vzpamatovala a nepochybně pomýšlela na odvetu, včetně opětného získání Alsaska a Lotrinska. Dávala najevo, že se nehodlá spokojit s osudem méně významného poraženého státu a tím i stála v cestě německé expanzivní politice.

Kancléř von Bismarck zabezpečil spojení s Rakousko-Uherskem a Itálií, přátelský vztah s Ruskem i možnost dorozumění se s Anglií s cílem Francii politicky a vojensky izolovat. Jeho suverénní postavení však skončilo koncem osmdesátých let. V roce 1888 zemřel starý německý císař Vilém I. a následovala jen několikaměsíční vláda jeho vážně nemocného syna Bedřicha I., ještě téhož roku se stal císařem Bedřichův syn, Vilém II. Došlo i k tomu, že pro svůj vysoký věk odešel z funkce náčelníka generálního štábu maršál Helmuth von Moltke, vítěz nad Rakouskem (1866) a Francií (1870 - 1871). Jeho nástupcem se stal ambiciózní generál Alfred von Waldersee.

Nový německý císař Vilém II. měl sice ve svých představách velké plány, chyběl mu však potřebný politický a vojenský rozhled, navíc nesnášel poručíkování svého kancléře - hodlal vládnout sám a neomezeně - a jeho veřejná vystoupení politického rázu se vyznačovala značnou domýšlivostí s postrádáním potřebného taktu. V roce 1890 propustil Bismarcka a současně s tím odmítl celou jeho zahraničně-politickou koncepci. Upustilo se od tajné německo-ruské smlouvy, což pak nutně vedlo k francouzsko-ruské dohodě (1892), již Francie po dvacetileté politické izolaci získala na evropské pevnině důležitého spojence. Příští možná válka Německa na dvou frontách, z které měl Bismarck obavy a úspěšně ji politicky čelil,

nabyla tím konkrétní podoby. Proti perspektivě války na dvou frontách získal císař Vilém II. pochybné spojenectví s národnostně se rozpadajícím Rakousko-Uherskem a nestálou Itálií, mající z minulosti nejen neuzavřené účty s Vídní stran tyrolského jadranského pobřeží, ale od roku 1902 dokonce tajnou smlouvu o neútočení s Francií. Začátkem 20. století ztratil Vilém II. i svůj kredit ve Velké Británii, kde svojí politikou přestal být únosným; jednoznačně se přistoupilo ke spojenectví s Francií, později i s Ruskem.

V historii Pruska (Německa) v polovině 19. století se často zdůrazňuje ideální triumvirát panovníka (Vilém I.), politika (von Bismarck) a vojevůdce (maršál von Moltke). Ve skutečnosti však dominovala pouze jedna vůle, a to Bismarckova. Při Bismarckových úspěšných diplomatických kombinacích nebyl nikdy von Moltke postaven před neřešitelný vojenský problém. Stál vždy prakticky jen před závěrečnou vojenskou koncovkou, která mu byla zahraniční politikou usnadněna. V boji proti Rakousku (1866) musel jeho soupeř bojovat současně i s Itálií, proti Francii (1870 - 1871), měl zabezpečenou neutralitu Ruska i Rakouska-Uherska. Moltkeovi následovníci byli již v naprosto jiné situaci. Měli naopak vyřešit vojensky to, co se politicky nepovedlo, a tím vést válku na několika frontách, čemuž von Bismarck svojí diplomacií dokázal čelit.

Henry Jomini, napoleonský generál a vojenský teoretik (1779 - 1869), později v ruských službách, obohatil vojenství svojí teorií o válce, vedené na „vnějších či vnitřních liniích“. Podle jeho názoru, stručně vyjádřeno, vedeme boj na „vnějších liniích“, pokud se střetáváme pouze s jedním protivníkem na jedné frontě. Jestliže máme co činit současně nejméně s dvěma nepřátelskými uskupeními na různých válčistiích, ocitáme se v boji na „vnitřních liniích“. Méně příznivou situaci „vnitřních linií“ doporučoval Jomini při nedostatku absolutní převahy řešit tím, že jednoho z protivníků poutáme v pohybech, abychom druhého hlavními silami rychle zničili, a pak se opět mohli v plné síle věnovat tomu prvnímu. V této teorii existují jistě i další jiné varianty, v našem případě se pouze omezujeme na podstatu věci. Jominiho názory i se svými termíny jsou dnes téměř neznámé, i když obsahově neztratily svoji aktuálnost. Pokud je nyní vzpomínáme, pak z toho důvodu, že na přelomu 19. a 20. století ve známosti nejen byly a také proto, že tehdejší postavení Německa a jeho spojenců plně odpovídalo Jominiho teorii pojetí boje na „vnitřních liniích“.

Generálovi von Waldersee nebylo dopřáno dlouho setrvat ve funkci náčelníka německého generálního štábu a již v roce 1891 byl vystřídán generálem Alfredem von Schlieffenem, který se císaři Vilémovi II. přece jen zdál být povolenějším, než jeho předchůdce. Von Schlieffenovi připadlo nalézt vojenské řešení z dané nepřijemné politické situace a jím zpracovaný nástupní plán, v podstatě v roce 1914 uskutečněný, je spojen s jeho jménem.

Životní dráha generála Alfreda von Schlieffena (1833 - 1913) není jednoznačnou pruskou vojenskou linií. Nedokončil studia práv a přešel do vojenské služby. Jeho intelektuální zaměření jej přivedlo do řad důstojníků generálního štábu. Prusko-francouzskou válku (1870 - 1871) neprodělal na frontě, ale ve štábu obrany mořského pobřeží v Hamburgu. Několik roků velel pluku, této doby využil k studiu vojenské teorie a historie. Začátkem osmdesátých let byl povolán do generálního štábu, kde působil ve funkci náčelníka jednoho z oddělení. Jeho vysoké všeobecné

vzdělání a znalosti vojenské teorie i historie jej záhy zařadily k nejbližším spolupracovníkům šéfa generálního štábu, generála von Walderseea, jehož úřad v roce 1891 převzal a působil v něm až do svého penzionování (1905). O několik roků později zemřel (1913).

Při řešení složitého problému si pravděpodobně von Schlieffen neuvědomoval, že na svá bedra bere onu tíž, o kterou se kdysi v Německu dělili panovník s kancléřem a náčelníkem generálního štábu, kterou ve skutečnosti nesl kancléř Bismarck. V nastávající možné válce, vedené současně proti Francii a proti Rusku bylo nutné řešit ve smyslu Jominiho teorie, kam bude směřovat první německý rozhodující úder. Rusko svojí velkou rozlohou neskýtalo naději na krátkodobé vítězství. Volba tedy padla na Francii, zatímco na ruské frontě se mělo počítat se zdržovacími boji, s přispěním rakousko-uherských vojsk. Charakter tohoto boje umožňovalo i dlouhodobé trvání ruské mobilizace.

Jiným problémem bylo stanovení nejúčinnějšího počátečního manévru, který by zabezpečil v několika týdnech naprostou porážku Francie tak, aby německé hlavní síly mohly být ihned přesunuty na východní frontu a tam s konečnou platností rozhodly o osudu celé války. Tehdejší vojenská a zvláště německá teorie považovala za základ vítězství na bojišti provedení obchvacujícího, či obkličovacího manévru, které se tak zdařile uplatňovaly v minulých válkách (Hradec Králové 1866, Sedan 1870), vedly k obklíčení hlavního uskupení nepřítele a prakticky tím rozhodly o celé válce. Protože Schlieffenovi k danému manévru chyběla potřebná převaha sil, chtěl ji dosáhnout kvalitou německé armády a smělostí své obkličovací koncepce. Jsa stoupencem stále platnosti základních principů vojenské strategie, hledal východisko ve vojenské historii, ve které vynikal. Přitažlivé na něj působily zejména:

- Kanny - antická bitva rozhodujícího rázu s vedením čelního úderu omezenými silami a oboustranným obchvatem protivníka silnými křídly (216 před naším letopočtem)
- Leuthen - klasická bitva pruského krále Bedřicha II. s úderem hlavních sil vedeným do boku nepřítele, přičemž ostatní vojska útočníka plní zprvu obranný úkol, v dalším přecházejí do útoku s omezeným cílem (1752).

Spojovací myšlenkou obou příkladů byl obchvat, tedy úder silného uskupení do boku sestavy nepřítele. V prvním případě oboustranný s dosažením obklíčení protivníka, v druhém jednostranný, jímž došlo k takovému narušení bojové sestavy nepřítele, že došlo k jeho porážce.

Své názory Schlieffen vyjádřil v několika vojensko-historických studiích. V pojednání „Canae“ ocenil nejen význam této bitvy, ale současně z ní vyvodil některé praktické závěry: „Nepřátelská fronta není cílem hlavního útoku ... proti ní není třeba soustřeďovat hlavní síly a zálohy, hlavním je proniknout do boků“ ... Posléze konstatuje, že i nyní lze úspěšně zničit protivníka podle někdejšího Hannibalova plánu. Ve své další úvaze „Der Krieg in der Gegenwart“ své myšlenky dále rozvinul: „Aby se dosáhlo rozhodujícího úspěchu je třeba útočit ze dvou, či tří stran, totiž proti frontě a proti jednomu nebo oběma bokům. Takový útok však může snadno provést jen ten, kdo má početní převahu. S dosažením takové převahy je

však možné těžko počítat ... prostředky pro silný boční úder je možné získat jen tím, oslabíme-li co nejvíce čelně působící síly...".

V té době si však nikdo z omezeného kruhu čtenářů neuvědomoval, že obě Schlieffenova pojednání obsahují nosné myšlenky pozdějšího německého nástupního plánu. Schlieffen však musel zkoumat další jiné problémy, související s připravovaným plánem. Tehdejší německo-francouzská státní hranice nebyla k uskutečnění dvoustranného obchvatného manévru vhodnou. Byly zde Vogezy, jako přirozená horská překážka a v prostorech Belfort, Epinal a Toul, Verdun vybudovali Francouzi rozsáhlá pevnostní pásma. Byl to prostor se všemi předpoklady k tomu, aby zde působily německé čelní poutací síly. Na jihu, přes hornaté Švýcarsko, nebyl jakýkoli úder reálný. Možnosti byly pouze na severní části fronty, severně Trieru, čímž by byly vytvořeny podmínky k uskutečnění jednostranného obchvatného manévru. V cestě však stálo Holandsko, Belgie a Lucembursko, prosazující svoji neutralitu, zaručenou jim smluvně Německem i Francií v případě německo-francouzského konfliktu.

Německo však v tomto ohledu nemělo žádných zábran. Z úst jeho významných filozofů a učenců zněly podněcující myšlenky o válce jako biologické nutnosti právu silnějšího ovládat slabé a právu Německa na určující postavení ve světě. Kant ve své „Metafyzice práva“ připustil, že „inter arma silent leges“. Dal by se i citovat Treitschke a Bernhardi se svými názory o tom, že mezinárodní smlouvy platí, pokud trvají okolnosti, za kterých byly sjednány. Cesta na Paříž přes Holandsko, Belgie, a Lucembursko byla tedy otevřena. Podmínky pro oboustranný obchvat nebyly, bylo nutné se spokojit s uskutečněním jednostranného obchvatového manévru pravým křídlem německého uskupení vojsk.

Generál von Schlieffen zahájil své práce na nástupním plánu začátkem roku 1904. Po jeho zpracování jej prověřil válečnými hrami a získané poznatky shrnul ve svém spise „Der Krieg gegen Frankreich“, který se později stal známým jako „Schlieffenův plán“, nabyt platnosti 1. dubna 1905. Koncem roku však Schlieffen odešel do penze a jeho nástupcem ve funkci se stal generál Helmuth von Moltke-mladší (1848 - 1916), synovec maršála stejného jména a do té doby Schlieffenův zástupce.

Základní myšlenku „Války proti Francii“ lze v podstatě stručně vyjádřit takto: Severně Met až po holandské hranice se předpokládá vytvořit takové uskupení vojsk, které by svojí jednoznačnou převahou, po rychlém proniknutí Holandskem, Belgií a Lucemburskem, uskutečněním otáčivého manévru, vyšlo do prostoru Paříže a vytvořilo tím podmínky k obklíčení hlavních francouzských sil, zatlačených jihovýchodně francouzské metropole. Zatím slabá německá dona na levém křídle jižně Met měla poutat protistojící francouzská vojska. Po vítězném zakončení války na západě v průběhu šesti týdnů, měla být většina německých armád přesunuta v dalších několika týdnech na východní frontu, aby zde společně s rakousko-uherskými vojsky zakončila vítězně válku. Do té doby měla zabezpečovat boj s Rusy slabá krycí část německých vojsk a aktivní činnost rakousko-uherských spojenců.

Generál von Moltke - mladší, při hodnocení situace, zejména vojenských možností Francie a Ruska dospěl k závěru, že je nutné na západní frontě, i na úkor silného pravokřídelního obchvatného uskupení, zesílit levé křídlo jižně Met i nepo-

četné síly pro Rusku. Současně i zamítl průchod holandským územím, zřejmě z ekonomických důvodů. Zachovaná neutralita této země měla Německu zabezpečovat dovoz potřebných surovin právě přes své přístavy.

Srovnajme původní Schlieffenův zámysl s pojetím Moltkeovým, které bylo v srpnu 1914 uskutečněno. Hlavní německé obchvatné síly na západní frontě severně Met byly Schlieffenem stanoveny v síle 37 armádních sborů, u Moltke 27 armádních sborů. Poutací síly jižně Met zesílil von Moltke z původních 2 na 8 armádních sborů. Zbývající čtyři armádní sbory přesunul na východní frontu, kde von Schlieffen plánoval pouze počtem omezená záložní vojska v síle několika divízi.

Protože celkové pojetí Schlieffenova plánu zůstalo i přes změny, vykonané von Moltkem - mladším, ve vojensko-historické literatuře se i nadále hovoří o „Schlieffenově plánu“, jenž byl v srpnu 1914 uskutečněn takto:

■ **1.A** (gen. von Kluck) v síle 6 armádních sborů (2., 3., 4., 9., 11. a 4. záložní as) z prostoru Cáchy (Aachen) na směr Cáchy, Brusel, Cambrai, Paříž částí sil zabezpečit pravý bok německého úderného uskupení.

■ **2.A** (gen. von Bülow) se šesti armádními sbory (7., 10., 7. a 10. záložním, gardovým a záložním gardovým as) útočit z prostoru Eupen na směr Eupen, Namur, Hirson, Château-Thierry.

■ **3.A** (gen. von Hausen) o čtyřech armádních sborech (12., 19., 12. a 19. záložním as postupovat z prostoru jižně Malmedy na směr St. Vith, Dinant, Remeš (Reims).

■ **4.A** (princ würtemburský) v síle čtyř armádních sborů (8., 18., 8. a 18. záložní as) působit z prostoru severně Trevíru (Trier) na směr Wilz, Sedan, Vitry-Le Francois.

■ **5.A** (korunní princ Vilém) se šesti armádními sbory (5., 6., 13., 16., 5. a 6. záložním as) operovat z prostoru jižně Trevíru (Trier) na směr Lucemburk, severně Verdunu.

Ke krytí pravého křídla úderného uskupení byly určeny 1. (gen. von Richthofen) a 2. jezdecký sbor (gen. von Marwitz) - celkem pět jezdeckých divízi. Oba jezdecké sbory byly v přímé podřízenosti velitele 1.A, gen. von Klucka (kalkulačně je síla tohoto jezdeckého uskupení hodnocena jako jeden armádní sbor).

Poutací síly jižně Met v síle dvou armád měly zabránit pronikání francouzských vojsk na směr Nancy, Frankfurt nad Mohanem a stálým dotykem s nimi umožnit jejich obchvat ze severu hlavním německým úderným uskupením:

■ **6.A** (bavorský princ Ruprecht) v síle pěti armádních sborů (bavorský 1., 2., 3., a 1. záložní as, německý 21. as) a bavorské 9. jezdecké divize působit mezi Metami a Štrasburkem.

■ **7.A** (gen. von Heeringen) se třemi armádními sbory (14., 15. a 14. záložním as) plnit svůj úkol v prostoru Štrasburk, Mylhuzy.

Na východní frontě byla předurčena ke krytí státní hranice v prostoru Východních Prus 8.A (gen. von Prittwitz) o čtyřech armádních sborech (1., 17., 20. a 1. záložním as) s 1. jezdeckou a 1. zeměbraneckou divizí, včetně několika samostatných útvarů jako posádek pevnostních měst. Úkolem celého tohoto uskupení bylo v součinnosti s rakousko-uherskými vojsky, působícími na haličské frontě, zabránit Rusům proniknout do Německa, v krajním případě udržet postavení odporu na dolním toku řeky Visly. Za velmi příznivých podmínek se nevyklučoval úder hlavními sil 8.A ve směru na Varšavu, kam též přes Lublin směřovalo hlavní úsilí Rakušanů z Haliče. Přikrytí hranic německého Slezska a zároveň spojení s rakousko-uherskou armádou zabezpečoval zeměbranecký sbor generála Woyersche.

Ve svém praktickém provedení, jak je známo, neměl Schlieffenův plán úspěch. Dne 2. srpna 1914 obsadili Němci Lucembursko, 4. srpna vpadli do Belgie, k 23. srpnu dosáhli francouzsko-belgické státní hranice, v prvních záříjových dnech překročili řeku Marnu východně Paříže - v té době jižně Met probíhala bojová činnost v prostoru německo-francouzských hranic - aby o několik dnů později utrpěli osudovou porážku, známou jako „bitva na Marň“. Bylo to zhruba v onom šestém týdnu po zahájení operací, tedy v době, kdy německý plán počítal s porážkou francouzských vojsk. Ve válce na západní frontě došlo tím k zásadnímu zvratu, a po dalších čtyřech letech bojů i k porážce Německa.

Již v prvních letech po ukončení války byl Schlieffenův plán předmětem četné kritiky, i ze strany bývalých německých vojenských nejvyšších představitelů. Ti především obviňovali generála von Moltkeho, zemřelého již v roce 1916, že svými změnami v původním plánu zapříčinil porážku na Marň a tedy i neúspěch v celé první světové válce. Maršál Otto von Hindenburg ve svých pamětech (*Aus meinem Leben*) napsal, že katastrofu na západní frontě způsobilo „zeslabení myšlenky, která vyžadovala mocnějšího pravého křídla“. Obdobně usuzoval i generál von Kuhl, někdejší vysoký štábní pracovník: „...Válku jsme prohráli ne proto, že jsme použili Schlieffenovy metody, ale právě proto, že jsme od ní upustili ...“. Ojedinele se však projevoval názor o výhodnosti počátečního rozhodujícího úderu na východní frontě (maršál Paul von Hindenburg a generál Erich von Falkenhayn).

Objektivně se však všeobecně soudí, že příčiny německého neúspěchu je nutné hledat v širších příčinách, než aby se daly omezit na úzké pojetí strategického zámyslu použití vojsk. Předně Schlieffen nepochopil charakter příští možné koaliční války. Domníval se, že bude krátkodobá a rozhodnutá v příhraniční bitvě obklíčením hlavních sil nepřítele. To však již patřilo minulosti. Příhraniční operace výsledek války neovlivnily, bojová činnost se prodloužila na více jak čtyři roky v neprospěch Německa a jeho spojenců, kteří nemohli naprosto konkurovat materiálním a lidským zdrojům takových velmocí, jimiž byly Francie, Velká Británie a Spojené státy americké. Svoji neblahou úlohu sehrála také předcházející prohra německé zahraniční politiky, která donutila Německo bojovat současně na dvou významných válčích, proti Francii a Rusku.

Schlieffen se pokusil řešit toto dilema tím, že v krátké době porazí Francii a později, v součinnosti se svým rakousko-uherským spojencem, i Rusko. Tyto zásady Jominioho teorie boje na vnitřních a vnějších liniích mají sice svá opodstatnění, ale i četná nebezpečná úskalí. Nepodaří-li se nám prvního nepřítele plně zastavit a s druhým již bojujeme, dostaneme se nutně do obklíčení. Když jsme již prvního

zastavili a druhého nezničili, není naše situace nijak růžová - první se může vzchopit a napadnout nás z týlu. Jsou však možné i jiné varianty, kdy jeden či druhý nepřítel včas před námi ustoupí a celý náš zámysl je v podstatě narušen. Úspěchu lze proto dosáhnout jen tehdy, podaří-li se nám jednoho z protivníků dokonale zničit.

Není bez zajímavosti, že maršál Moltke, počítajíc v pozdějších dobách s tím nejhorším, dospěl po dlouhodobé spolupráci s kancléřem Bismarckem k názoru, že válku na dvou frontách lze úspěšně vést, ale za určitých podmínek. Těmi považoval kombinaci vojenského obratného manévru s úspěchem diplomatickým. Ten závisel na tom, že první rychle poražené straně bude nabídnut mír za pro ni výhodných podmínek. Přiznejme však, že to neodpovídalo situaci roku 1914, kdy Francie či Rusko při prvním neúspěchu by na nějaká mírová jednání sotva přistoupily.

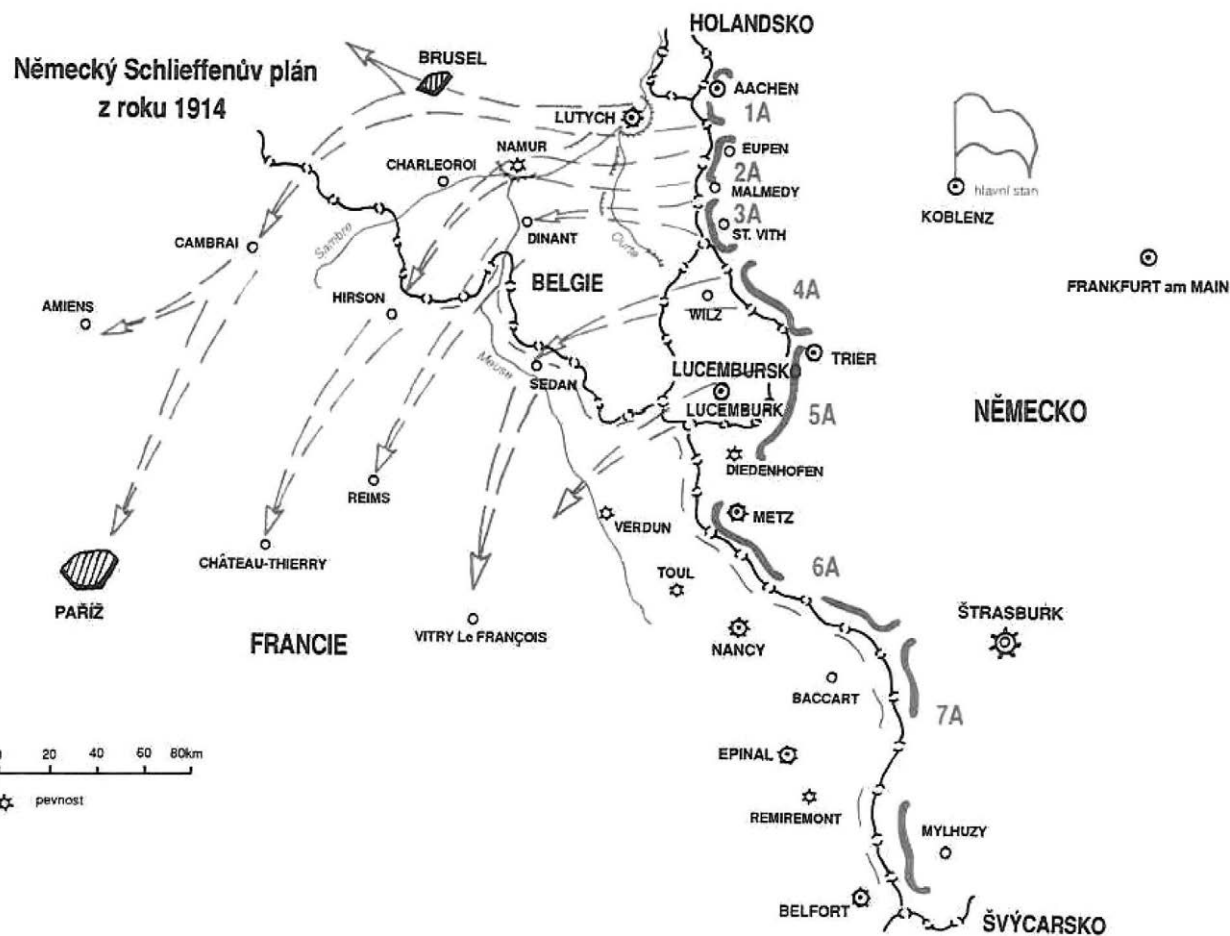
K Schlieffenovým problémům patřil ještě navíc i čas. Z vojenské historie podrobně prozkoumal bitvu u Kann, ale Hannibal zde nebojoval na vnitřních, ale na vnějších liniích a po svém úspěchu u Kann mohl bez potíží táhnout do nitra Itálie. Schlieffen však potřeboval rychlou porážku Francie, aby se mu zatím neobjevili Rusové u Berlína.

Schlieffen přecenil účinnost zvoleného manévru proti Francii, jehož závěr měl svým rozsahem překonat obklíčovací bitvu u Sedanu v roce 1870. Bylo však rozumné počítat s tím, že Francouzi, poučení porážkou z let 1870 - 1871, budou nehybní, když ucítí tlak nepřítel na jednom ze svých křídel? V srpnu 1914 se ukázalo, že ihned ustoupili a nastražená past byla k ničemu.

Manévr vedený přes Holandsko, Belgii a Lucembursko (od Holandska von Moltke - mladší upustil) skýtá značnou naději na počáteční úspěch vzhledem k nepočetným vojenským silám, jimiž tyto země disponovaly. Na druhé straně zde bylo značné riziko vzrůstu početnosti nepřátelského odporu. Dalo se předpokládat, že dlouho váhající Velká Británie zasáhne do války, když bude německým vojskům umožněno dosáhnout lamanšského pobřeží. Těch holandských a belgických divizí - o lucemburských vojenských silách vůbec nemluvě, nebylo mnoho.

Také Velká Británie neměla k dispozici větší síly, které by mohly ihned a účinně zasáhnout na evropské pevnině. Schlieffen proto vsadil na to, že o osudu Francie bude rozhodnuto ještě dříve, než budou britská vojska mít možnost větší měrou Francouzům pomoci. Mýlil se. Koncem srpna 1914, kdy německé úderné uskupení dosahovalo francouzsko-belgické státní hranice, bylo jeho pravé křídlo stále zaměstnáváno ustupující téměř stotisícovou belgickou armádou, a severně toku řeky Sambre byl již na levém křídle francouzských vojsk zasazen stejně početný britský expediční sbor. Nebylo to sice v dané situaci všeobecného francouzského ústupu rozhodující, ale v každém případě se německá snaha o proniknutí k Paříži komplikovala a časový harmonogram plánu se začal zpožďovat.

Bylo řečeno, že nedostatku potřebných sil na západní frontě hodlal Schlieffen čelit účinností zvoleného manévru i kvalitou německé armády, což mu mělo vytvořit podmínky ke krátkodobému rozhodujícímu úspěchu. Vzhledem k vytvářenému se poměru sil a prostředků to bylo nutné v maximální míře. Četná literatura uvádí čísla zasazených vojsk na této frontě i když souhrnné počty se tu a tam od sebe liší. I s přihlédnutím k těmto skutečnostem se dá konstatovat, že při zahájení první světové války a do zasazení britských vojsk měli Němci na západní frontě jen

nepatrnou celkovou převahu v lidských silách, výraznější v počtu děl a kulometů. Další možnosti nárůstu, nemluvě o ekonomice, byly však zcela evidentní ve prospěch dohodových mocností. Tato skutečnost, rozhodně nemohla německému generálnímu štábu ujít, a proto bylo usilováno o dosažení vítězného rozhodnutí ve velmi krátké době, ještě dříve, než by se mohly tyto nepříznivé faktory projevit.

Setrvávání na názoru o krátkodobosti nastávající války se u Schlieffena a Moltkeho - mladšího projevilo negativně i v tom, když vsadili na maximální posílení svých vševojskových armád prvního sledu (téměř všechny měly ve svém složení čtyři až šest armádních sborů), aniž by byla vytvořena strategická záloha na válčišti. Již začátkem září 1914 se takové rozhodnutí projevilo jako chybné. Kdyby německé vrchní velení při zahájení bitvy na Marň disponovalo dvěma, třemi armádními sbory a rychle je mohlo zasadit na ohrožené směry, pak je zcela možné, že by zde Francouzi ani svého vítězství nedosáhli.

Schlieffenovo spoléhání se na vyšší kvalitu německého velení i armády bylo ve značné míře opodstatněné. Přípravám na budoucí válku věnovalo Německo větší pozornost než ostatní evropské velmoci. Německá armáda v roce 1914 rozhodně převyšovala ostatní evropské ozbrojené síly ve své připravenosti a technickém vybavení, kdy organické počty děl a kulometů v plucích, divizích a armádních sborech byly vyšší, než v obdobných armádních strukturách Francie, Velké Británie, Ruska i Rakouska-Uherska. O její vysoké akceschopnosti svědčí i skutečnost, že jako jediná v Evropě mohla po zahájení války v srpnu 1914 ihned přejít k vedení bojové činnosti po krátkých přemobilizačních opatřeních. Francouzi k tomu potřebovali asi osm dnů, Rakousko-Uhersko téměř dva týdny (ruská mobilizace předpokládala 40 dnů ke svému provedení a pokud Rusové po čtrnácti dnech zahájili útočné operace proti Východnímu Prusku, bylo to na úkor kvalitního zabezpečení tam působících vojsk).

Další určitou výhodou německého nástupního plánu byla i skutečnost, že byl ve značné míře koordinován s činností rakousko-uherských vojsk. Byly přesně vyměřeny úlohy německé a rakousko-uherské armády na západním i východním bojišti. Rakousko-uherská a německá vzájemná vojenská součinnost se začala projevovat již v osmdesátých letech minulého století, ale kvalitativních výsledků začala dosahovat až od roku 1909, kdy několik roků předtím (1906) došlo ke změnám ve funkcích náčelníků generálního štábu. V Německu to byl generál Helmuth von Moltke - mladší v Rakousku-Uhersku generál Franz Conrad von Hötzendorf. Oba postupně zpřesnili své nástupové plány do té míry, aby při zahájení první světové války mohly být uskutečněny.

Nepochybným kladem bylo také, že německý nástupní plán byl ověřován několika provedenými válečnými hrami, při nichž předurčení velitelé vševojskových armád byli seznámeni se svými úkoly i variantním řešením vzniklé situace. Mělo to však i svoji stinnou stránku. Plán byl prozrazen a záhy se v evropských diplomatických i žurnalistických kuloárech začalo mluvit o tom, že německý úder proti Francii bude směřovat přes neutrální Belgii a Lucembursko. Není bez určité zajímavosti, když se v tomto smyslu často vyjadřovali odpovědní politici představitelé dohodových států, zatímco jejich generální štáby se k této možnosti stavěli skepticky.

Dostí snadno se dá oponovat názorům někdejších německých vojenských veličin o dosažení potřebného počátečního rozhodujícího úspěchu na východní frontě proti Rusku, při současném poutání francouzských vojenských sil. Nepochybně by to znamenalo určité výhody. Nebyla by zřejmě porušena neutralita Belgie a Lucemburska a tím by i Velká Británie neměla vážný důvod pro vstup do války. Byly by však schopny omezené německé síly čelit úderu dvou i více francouzských armád na tehdejší německo-francouzské státní hranici? Na východní frontě by zřejmě německá vojska dosáhla potřebného úspěchu již vzhledem k dlouhodobosti ruské všeobecné mobilizace. Rusko však v roce 1914 nebylo ještě tak vnitřně slabé, jak se projevilo o dva až tři roky později. Jeho vojska pod německým tlakem mohla ustoupit do hloubky svého rozsáhlého území, aniž by carská vláda považovala za nutné kapitulovat - nemluvě o tom, že značné německé vojenské síly by bylo nutné odvolat na západ proti pronikajícím Francouzům.

V závěru je možné říci, že každý vojenský nástupní plán, tehdy i nyní, by neměl být libvým dílem zdatných štábních pracovníků, ale především vojenským řešením stávající politické situace státu, bojujícího samostatně, či v rámci vzniklé koalice. Schlieffenův plán i v Moltkeově modifikaci byl nereálný - nerespektoval nově vzniklé politické i vojenské podmínky svým zaostáváním a setráváním na praxi minulosti, poloviny 19. století. Narýsované proniknutí do Francie, zakončené obklíčením její armády, nám v mnohém připomíná válečnou hru, či štábní cvičení, kdy s nepřítelem, vlastními vojsky a časem disponuje podle svých potřeb „ředitelství cvičení“.

* * *

Budiž ale řečeno, že před první světovou válkou neměl žádný evropský stát, snad kromě Srbska, takový válečný plán, který by soudobým podmínkám vyhovoval. Generální štáby všech tehdejších velmocí nedocenily charakter příští koaliční války a nutně zaostávaly stejně tak jako Německo. Malé evropské země, jako Belgie a Srbsko, jež by byly možným konfliktem velmocí tak či onak do války vtaženy, nemohly počítat než s obrannou strategií proti značně početnějšímu nepříteli, přičemž na srbské straně je nutné ocenit aktivní prvky odporu. Potvrdilo se to v srpnu 1914. Zatím co se belgická armáda bránila Němcům svými ústupovými boji, Srbové nejenže podchytili rakousko-uherský nástup, ale dovedli dvakrát způsobit vojskům podunajské monarchie zdrcující porážku.